

sos brolladors --- del terme d'Alaró ---», JnRosselló (*Manyoc*, p. 175). Forma que no sembla ser tampoc estranya al P. Val., si no es confongué AMAlcover; que, estudiant el regatge de Sueca, posa que ha «pellucat el vocabulari de cèquies --- i escorriments, i hi he alsat un pla d'un *restrellao*, i un entrallat de *fillola*, *regaora* ---» (BDLC XII, 301).

Fora del nostre domini lingüístic, poca cosa hi ha emparentada, i de formes ben diverses. De tota manera l'estolledor, el rec desviador de l'aigua, hagué de tenir una forma AQUA-TÖLLIVU en el llatí vulgar cesaraugustà, car d'aquí prové, amb aquest sentit, la forma *auguatuel* que Tilander va trobar en el ms. 154 de Saragossa, corresponent a la general *aguaduello* del llenguatge comú dels *Fueros de Aragón* (pp. 237-8) de c. l'a. 1300, de la mateixa etimologia, però amb sonorització de la -r- intervocàlica. La mateixa cosa apareix com *tayladera* en el Fuero de Sevilla (= arag. *tajadera*, que hem vist supra). A Galícia hi ha un *estolda* a l'alto Sil: «en las herrerías de Quiroga, el sitio en que cae el agua, junto al banzado» (per a aquest cf. BÀNZO, -CE, DCEC), Sarmiento (c. 1740, *Cat. d. Voces Gall.*, 99v^o), que sembla ser EXTOLLITA en el sentit de 'corrents (d'aigua) llevats, trets o elevats', i potser també (*chover*) a *destoldo* «llover muchísimo», que el mateix Sarmiento recollí més a l'Est (a Soutelo de Montes, *ibid.*, 134r^o, 99v^o).

No sé en quina forma, i ni tan sols si en cap, hi hauria relació amb el francoprovençal *échétou* «vanne, digue» de la zona «B Nord» de la Suïssa francesa, però Oskar Schüle (o el seu col·lega del *rapport* de 1971 del *Gl. des Pat. de la Su. Rom.*, p. 22) en creuen inseparable el mot fr. dial. «*Escalatoir=*escalitador* ou *esclo-toire*?» estudiat per Michel Thom en *Mélanges G. Straka*, Lió-Strasb., 1970, I, 297-311. Com sigui que TOLLITUS ja havia començat a sincopar-se en TOLTU des del llatí vulgar (cf. it. *tolto*, cat. *tolt*, *tolta*, fr. *mal-tôte*), em pregunto si no fóra possible que un *EXTOLTÖRIU (= al nostre EXTOLLITORIU) amb una transposició -TOL- > -TLO-, hagués passat a ESCLO- (també el fr. *mal-tôte* presenta un tractament de la -LT-, anòmal, però no pas sorprenent en mots on hi ha factors dissimilants, i tendència dels participis forts, irregulars, a caure en desís, amb la consegüent metacedeusi).

Per acabar, tenim el nom arcaic cat. d'una classe de molí que sembla ser anàleg als que hem vist, sovint proveïts d'estolledors. L'erudit P. Agustí Altisent de Poblet em feia demanar el 1966 què en pensava, i si jo li'n vaig poder dir poc, penso que ell potser em podria informar més que no en sé ara. Malauradament, ni ell ni altres no van fer-ho.

Heus aquí el que ara veig. Un doc. rossellonès relatiu a Perestortes, de l'any 1140, menciona «duos molendinos *tudulers* vel unum rotarium» (colle. Moreau, B. N. P., vol. LVIII). Vist el conjunt de les variants, podem endevinar una forma bàsica +*todoler* o +*todeller*. I estant oposat, i en contrast, amb el molí mogut per rodes, escauria sospitar que aquest fos mogut per l'aigua que salta de la bassa, per un estolledor, dal-

tabaix al carcau. «Abbatu Populeti et fratribus --- impignoramus vobis quicquid habemus --- in molendinis nostros de Spulga, uno videlicet coperio et duobus *to-deleriis*, tali pacto quod ---» a. 1204; «in duobus suis molendinis *todeleriis* et uno coperio» (*Cart. Poblet*, §§ 225.5 «quos habebant in termino Spelunce», 329.6).

En ells, doncs, s'oposa al «molendinum *coperio*»: vindria d'una CÜPPA?; si fos CÜPA, bé, però 'copa' és un recipient de grandària i usos tan disconformes que no sembla possible. Pel sentit fóra raonable derivar dels cops del batan o noc, i caldria un cas de reducció precoç de *cōlp* a *cop*; però *llavors*, tant per tant, seria preferible partir de l'hellenisme COLPOS 'sina', 'cul de sac' (> el *cōp* de l'art i les xarxes), 'clot' (> *cōp* de la mà), 'golf', 'gorga' (> fr. *golfe*, *gouffre*): i seria un molí on l'aigua de la 'gorga' o bassa mouria directament les rodes, i no pas saltant per un estolledor al fons del carcau.

En fi trobo *molendina tozalaria* en un document urgellenc de 1190, relatiu a Preixens (Miret i Sans, *TemplersH.*, 261). No sé què pensar d'aquesta z⁷ en lloc de la -d- de totes les altres cites. Si fos una forma confirmada, i important, podria entrebancar. Altrament no sembla possible pensar en un derivat de TÛTĒLA 'protecció, consagració' —pel sentit (també s'hi oposa la ó quasi constant i no u)—, ni en TELONEUM 'tribut', també arbitrari pel sentit i allunyat per la forma. Serà potser TOLLITORIU, -ARIU, paral·lel a *estolledor*, amb metatesi *tolleder* > *todeller* o assimilat *todoller*. En tot cas la base TOLLITORIU sense EX- no és hipotètica: «*toledor*: la fusta o post que posen als recs per aturar l'aigua, fer-la pujar».

El DAG. ho va recollir a Puigcerdà, i fou usat per Narcís Oller, estuejant de Puigcerdà que sovint usava paraules cerdanes: «inaugurava la fàbrica --- obrí el *toledor* de l'acèquia, on l'aigua reposava --- i, ober-ta la resclosa, l'aigua avançà» (O. C. VIII, 166.7.).

I altrament hi podem afegir *toledor* (*gota rosàcea -ora*) 'que es pot treure' (en el *Tresor de Pobres*, DAG.). Si una relació primària amb el grup de *tutor/tutare/tutela* és difícil de concebre, ja no ho fóra tant que la influència d'aquests mots hagués obert els ressorts que entrebancaven la metatesi *toled-* > *todell-*.

MOTS SAVIS: *Tolerar*, pres del ll. *tolerare* id., pertanyent a la mateixa arrel que *tollere* (b. ll. de vegades *tollerare*) [1399]: «has dit terrible mal de la dona que jo més am en lo món: dic-te que açò no poria pacientment *tollerar*», BMetge (*Somni* IV, NCL., 149.26); 'aguantar, sostenir': «La ley moral / qual Déu tramès / per Moysès / --- / sols deu paraules, / --- / jou tot cortès, / prou lauger pes / de *tollerar*: / si-l vols portar / ---», JRoig (*Spill*, 12701). El DAG. el troba a Bna. a. 1536; «*tolerar* --- ultra ---» ross. 1597 (RLR LX, 61).

Tolerable [fi del S. XIV]: «aquella la qual en aquesta maleyta multitut pus caste e pus honesta te par, volria més un sol ull aver que ésser contenta d'un sol home, y encara si dos o tres los bastasse, seria --- per ventura *tolerable*, o si ---», *Corbatxo* (BDLC XVII, 39.4f.); *tolerablement*; *tolerador*; *tolerància* (-ança,